

tematskih radova je rad autorica Marije Mogorović Crljenko i Danijele Doblanović, *Stanovništvo Rovinja prema najstarijoj matičnoj knjizi vjenčanih (1564. – 1640.)* (239-272). Autorice na temelju analize podataka iz najstarije rovinjske matične knjige vjenčanih rekonstruiraju društvenu povijest Rovinja, uključujući statusne razlike među mladencima kao i statusne i imovinske razlike među ostalim rovinjskim stanovnicima.

Grozdana Franov-Živković u svome radu *Zapreke za sklapanje braka u glagoljskim matičnim knjigama i ostalim dokumentima sa zadarskoga područja od 1565. do sredine 19. stoljeća* (275-312) analizira učestalost spomenutih zapreka za sklapanje braka u raznim dijelovima zadarskoga područja zabilježenih u matičnim knjigama vjenčanih, ali i u ostalim matičnim knjigama koje sadrže podatke o vjenčanjima te u pratećoj dokumentaciji potrebnoj za sam čin i upis vjenčanja.

Sljedeći rad iz tematskog bloka je *Poročne matične knjige kot vir za preučevanje dinamičnih in strukturnih vidikov urbanih migracij* (315-328) Alekseja Kalca, u kojem autor proučava useljavanje u urbana mjesta na temelju matičnih knjiga vjenčanih. Poseban fokus stavljen je na Trst u 18. stoljeću kada taj grad doživljava brzu demografsku ekspanziju i duboke društvene promjene zbog golemog priljeva stanovništva iz etnički i kulturno raznolikog zaleđa.

Istraživanje procesa formacije moderne društvene strukture na temelju matičnih knjiga – primjer Makarske (1900. – 1910.) (331-351) rad je Ivana Hrstića u kojem autor na temelju analize promjena u profesionalnoj strukturi stanovništva proučava prijelaz tradicionalne društvene strukture u modernu. Koristeći se matičnim knjigama vjenčanih iz Makarske, autor navodi drugu polovicu 19. stoljeća kao razdoblje formiranja moderne društvene strukture na hrvatskim prostorima. Ovim radom zatvara se tematski blok te je on ujedno i posljednji znanstveni članak u prikazanom broju.

Prema uobičajenoj strukturi *Povijesnih priloga*, slijede ocjene i prikazi domaćih i stranih knjiga, časopisa i zbornika (355-372) te nekrolog u spomen dr. sc. Mladenu Andreisu (375).

Sara Katanec

Historijski zbornik, god. 68, br. 1 (273 str.) – br. 2 (262 str.), Zagreb 2015.

U 2015. godini Društvo za hrvatsku povjesnicu izdalo je 68. godište svog dugovječnog časopisa *Historijski zbornik*. Kao i prethodnih šest godina, Zbornik je izdan u dva broja čiji će sadržaj biti predstavljen u nastavku teksta. Prvi broj (svezak) sadrži sedam izvornih znanstvenih članaka, ocjene i prikaze te izvještaje sa znanstvenih i stručnih skupova.

Broj započinje djelom Neve Makuc *Early Modern Provincial Identity in the border Area between the Venetian Republic and the Hereditary Lands of the Austrian Branch of the House of Habsburg* (1-14), u kojem se fokusira na problematiku ranomodernog identiteta pokrajine Furlanije u području između Mletačke Republike i nasljednih Habsburških zemalja, austrijske loze Habsburgovaca. Identitet pokrajine se proučava u kontekstu unutarnjih sukoba furlanskog društva, ali i sukoba s Mletačkom Republikom i kućom Habsburg. Istraživanje je provedeno na temelju privatnih historiografskih dokumenata. U dokumentima se ogleda protumletačka nastojanost furlanskog plemstva.

Porta na Kongresu u Karlovcu (1698.-1699.): kraj ad hoc diplomatije (15-30) djelo je autora Marije Kocić i Nikole Samardžića. Članak se bavi najvažnijim trenucima vezanim za kongres u Srijemskim Karlovcima, poput njegovog sazivanja, utvrđivanja načina rada te, prije svega,

ponašanjem osmanskih predstavnika. U radu se koriste do sada neobjavljeni dokumenti iz Državnog arhiva u Beču i Nacionalnog arhiva u Londonu. Uz dosad neobjavljenju građu koristi se i zbirka objavljenih dokumenata, iskazima suvremenika samog događaja, prije i tijekom rada kongresa.

Zdravko Matić i Frano Stojić autori su djela *Moritz Merz, od Pilsena do Zagreba. Životni i ratni put jednog austrougarskog časnika* (31-52). Članak se temelji na izvornoj arhivskoj građi te istražuje životni i ratni put Moritza Merza, austrougarskog časnika iz Pilsena u Češkoj.

Karlovac 1945. – prvi mjeseci poslije rata, obnova i organizacija grada (53-72) rad je Lidije Bence-tić. Autorica u njemu istražuje jednu od prijelomnih godina grada Karlovca, na temelju arhivske građe nastale 1945. godine, novinskih članaka i literature. Radom se nastoji opisati stanje u prvim poslijeratnim mjesecima u Karlovcu. Objavljuje se struktura organizacije grada, preuzimanje upravljanja od strane KPH te opisuje koja su tijela vršila obnovu i organizaciju grada te kako su riješena pitanja stambenog prostora, prehrane i kulturnog života.

Zdenko Radelić objavljuje članak *KPJ i sigurnosno-obavještajni sustav u Hrvatskoj (1941.-1951.)* (73-106). U članku se prikazuje stvaranje i kadrovsko ovladavanje sigurnosno-obavještajnim sustavom, od početaka organizacije partizanskog pokreta. Autor se suočio s velikim problemom nedostupnosti ili malog broja dokumenata koji bi omogućili sustavniji prikaz kadrovske strukture. U članku nastoji što više iskoristiti mnoge fragmentarne podatke iz velikog broja dokumenata, kako bi čitatelj na temelju ograničenog broja činjenica stekao barem djelomičan uvid u proces i razvoj sigurnosno-obavještajnog sustava od strane KPJ. Također, autor se koristi i naknadnim ocjenama samih sudionika događaja, u pravilu visokih dužnosnika KPJ.

Bojkot Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine (107-142) djelo je autora Ivana Bačmaga. Tekst kroz političku i sportsku optiku opisuje i analizira uzroke, razvoj, posljedice i učinke bojkota Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine. U članku se donosi pregled diplomatske aktivnosti administracije američkog predsjednika Jimmyja Cartera. Prikazuje se na koji je način prihvaćena inicijativa širom svijeta, s naglaskom na zapadnoeuropske zemlje saveznice. Zasebno i nešto opširnije je obrađeno i pozicioniranje Jugoslavije u okviru prelamanja zaoštrenih američko-sovjetskih odnosa. Uz navedeno, ocijenjena je i kakvoća sportskih natjecanja, pritom vodeći računa i o državama čiji su predstavnici zbog bojkota propustili natjecanje.

Nakon navedenih članaka slijede dva djela s podnaslovima Historiografija i Javna povijest. U podnaslovu Historiografija objavljuje se rad Zvonimira Stopića *Prikaz istraživanja o Drugom svjetskom ratu u NR Kini* (143-164). Rad pruža uvid u tijek, razvitak i povijesnu pozadinu istraživanja o Drugome svjetskom ratu u Narodnoj Republici Kini. Uz prikaz djela kineskih i stranih autora važnih za pristup povijesnoj problematici Drugoga svjetskog rata, ukazuje se i na djela napisana na kineskom i engleskom jeziku pomoću kojih se može pristupiti proučavanju drugih važnih događaja iz kineske povijesti dvadesetog stoljeća. Uz autore i djela, prikazuje se i relevantne kineske institucije i znanstvene časopise koji proučavaju Drugi svjetski rat.

Uz članak Zvonimira Stopića navode se i nagrade na području Historiografije koje su se započele dodjeljivati u 2015. godini (165-174). Nagrade su dobili sljedeći znanstvenici: Miroslav Bertoša za životno djelo, Tomislav Popić i Marica Karakaš Obradov za monografije, Neven Budak i Dario Špelić za popularizaciju povijesti, Tomislav Habdija za diplomski rad te Antoni Cetnarowicz kao strani povjesničar. Svečano dodjeljivanje obavljeno je na Dan povijesti 15. svibnja 2015. u sklopu Festivala povijesti *Kliofest* 2015.

Nakon cjeline Historiografija slijedi cjelina Javna povijest. U njoj se nalaze dva članka, od kojih je prvi autora Gorana Hutineca *O zloupotrebi vojne povijesti iz vremena Drugog svjetskog rata ili kako Vojna povijest prešućuje ono što uredniku i autorima nije po volji* (177-194). Autor se obračunava s historiografskim zloupotrebama u časopisu "Vojna povijest" te kritizira neke zloupotrebe tema iz Drugoga svjetskog rata u spomenutom mjesečniku, što ga uređuje i izdaje novinar i publicist Zvonimir Despot. Hutinec u svom tekstu traži visoki stupanj odgovornosti u obradi onih tema koje se koriste u svakodnevnim ideološkim obračunima.

Sljedeći članak djelo je autora Gorana Miljana *Kada povjesničari ne žele, a novinari ne razumiju – komentar poljudske svastike, povika Za dom spremni i članka D. Kuljiša o ustašama* (195-200). U članku autor obrađuje problematiku sukoba koji nastaju između "lijevih i desnih" povjesničara te zaključuje kako je potrebno propitkivanje znanja nastalih u posljednjih pola stoljeća i više. Smatra da je krajnje vrijeme da se ovakvim radikalnim pojavama u hrvatskoj povijesti konačno počne pristupati na društveno odgovornoj znanstvenoj razini, lišenoj ideoloških kontaminacija i sukoba.

Uz navedene članke zbornik sadrži i velik broj ocjena i prikaza (203-243), te izvještaja sa znanstvenih i stručnih skupova *Druga medievistička znanstvena radionica u Rijeci* (245-250), okrugli stol *Povijest sporta u Hrvatskoj – razvoj i perspektive* (250-252), tribina "Lustracija u Hrvatskoj – nužnost ili ne" (252-254), međunarodna znanstvena konferencija "Srednjoeuropski identitet Hrvatske" (254-258) i tribina "Dva grada? Urbanitet Pule od Rima do Austrije" (258-259).

Na kraju ovog broja *Historijskoga zbornika* nalaze se i četiri *In Memoriam*. Prvi je autorice Vesne Kukavice *Ljubomir Antić* (1946.-2015.) (261-263), drugi je članak Piotra Zureka *Mieczyslaw Tanty* (1928.-2015.) (264-265), treći *In Memoriam, Carl R. Schorske* (1915.-2015.), napisao je Filip Šimetin Šegvić (266-269), a posljednji je djelo Nikoline Šimetin Šegvić *Peter Gay* (1923.-2015.) (270-273).

Drugi broj 68. godišta *Historijskog zbornika* sadrži četiri izvorna znanstvena članka, temat Povijest emocija te ocijene i prikaze, znanstvene i stručne skupove i *In Memoriam*.

Broj započinje člankom Mirele Krešić i Monike Rakitičan *Primaljstvo u Hrvatskoj i Slavoniji 1876.-1918.: zakonodavni okvir ustroja primaljske službe* (277-296). U radu se rekonstruira i analizira okvir ustroja moderne primaljske službe na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije.

Kultura smrti u Zagrebu: Društvo prijatelja za podizanje krematorija Plamen (297-322) djelo je autora Filipa Šimetina Šegvića. U njemu autor istražuje razvoj kulture smrti na prijelazu s 19. na 20. stoljeće u gradu Zagrebu. U tematiku se ulazi objašnjavajući širi kontekst razvoja kulture smrti i specifičnog odnosa prema umiranju u Habsburškoj monarhiji i Beču kao središtu. Istražujući dostupni arhivski materijal vezan uz zagrebačko društvo prijatelja kremiranja "Plamen" iz tridesetih godina 20. st. ukazuje se na političke, kulturne, društvene i intelektualne rasprave s kojima je pitanje gradnje krematorija i prihvaćanja kremiranja kao alternative ukapanja bilo povezano.

Željko Krušel autor je članka *Mehanizmi političke kontrole nad omladinskim tiskom u socijalističkoj Hrvatskoj na primjeru Poleta* (1976.-1990.) (323-350). Autor u članku rekonstruira mehanizme kojima je omladinsko rukovodstvo, ali i ono partijsko, krojilo uređivačku i kadrovsku politiku u Poletu. Zaključuje da se na list ne može primijeniti teza da se u kasnom socijalizmu pritisak na medije linearno smanjivao. Suprotno tome, smatra da je Titov odlazak samo ojačao dogmatske veze, koje se uočavaju baš na primjeru Poleta. Liberalizacija je ubrzana tek u drugoj polovici osamdesetih godina 20. st., kada omladinska glasila gube na važnosti.

Posljednji članak je djelo Ivane Cvijović Javorina *Zdravstveni odgoj u hrvatskom školstvu 2012./2013. i građanski neposluh* (351-366). U članku se rekonstruira kronologija uvođenja Kurikuluma zdravstvenog odgoja u sve osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2012./2013. Autorica pokušava, na temelju kriterija Johna Rawlase, odgovoriti na pitanje mogu li se inicijative protivnika Kurikuluma, usmjerene prvenstveno protiv četvrtog modula, u javnosti kolokvijalno nazvanog "Seksualni odgoj", smatrati građanskim neposluhom.

Uz navedene članke drugi dio donosi temat Povijest emocija. Temat sadrži priređena izlaganja s okruglog stola "Povijest emocija: pomodni trend ili interdisciplinarna platforma?," održanog 13. svibnja 2015. na Festivalu povijesti Kliofest 2015. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Na okruglom stolu je po prvi puta u hrvatskoj historiografiji više povjesničara govorilo o povijesti emocija i izlagalo zajedno s različitim stručnjacima različitih disciplina o povijesti emocija i emocijama općenito.

Uvod u temat započinje radom autora Branimira Jankovića *Uvod u temat "Povijest emocija"* (367-376). Ukratko se iznosi historiografski pregled o temi te uvod u izlaganja koja su održana na okruglom stolu. Izlaganja Zrinke Nikolić Jakus *Povijest djetinjstva u srednjem vijeku i povijest emocija: osjećaji roditelja prema djeci kao primjer istraživačkog pristupa temi osjećaja u prošlosti* (377-382) i Monice Priante *Povijest emocija i smrt. Primjeri iz talijanske historiografije* (383-388) s istraživačkim temama iz povijesti obitelji, odnosno povijesti djetinjstva, povijesti smrti modernog i suvremenog doba u vidu kulturne povijesti tek u nekim aspektima dodiruju povijest emocija, ne baveći se njima izravno. Za razliku od njih, teorijsko izlaganje Zrinke Blažević *Povijest emocija: pomodni trend ili interdisciplinarna platforma?* (389-394) namijenjeno je onima koje zanima intenzivnija i dublja primjena. Autorica je tako u svome izlaganju pregledno i sažeto prikazala razvoj i tendencije povijesti emocija. Izlaganje Mirka Sardelića *Model proučavanja i izazova povijesti emocija – skica* (395-402) govori o radnim definicijama povijesti emocija. Nadalje bavi se problematikom terminologije jezika te kategorizacijom emocija. Izlaganje završava osvrtom na centre za proučavanje (povijesti) emocija s osvrtom na njihovu budućnost. Ivana Brković u svom izlaganju *Književnost i emocije – istraživačke smjernice* (403-408) navodi da se afektivni i emocionalni obrat "već po današnjim rezultatima može smatrati – barem kada je o književnoj znanosti riječ – produktivnom interdisciplinarnom platformom", prepuštajući vremenu da samo odluči koliko će se povijest emocija zadržati u fokusu književne znanosti.

Nakon izlaganja Ivane Brković, u istom tematskom bloku slijedi podnaslov Povijest emocija: ocjene i prikazi (409-428). U ovom podnaslovu se ukratko prikazuje strane knjiga, vezane uz temu emocija.

Pretposljednji dio, vezan za skup, čini podnaslov Povijest emocija: diskusija. U njemu se prikazuje članak Josipa Vučkovića *Pasionska prikazanja kao "ljubavna" prenja?* (429-436). U njemu autor pruža kritički osvrt na istraživanje u tijeku Ivana Missonija, koji iz perspektive povijesti emocija nastoji protumačiti idejno i osjećajno višeglasje hrvatskih pasionskih prikazivanja pomoću Rousseltove distinkcije između "fizičke" i "ekstatičke ljubavi".

Zadnji dio temata predstavlja podnaslov Povijest emocija: Prijevodi. U njemu se donosi prijevod rada Barbare H. Rosenwein *Problemi i metode istraživanja emocija* (437-458), koji je prevela Dora Kosorčić. U radu se predlaže studij emocija u prošlosti istraživanjem "emocionalnih zajednica". Osnovna teza je da se u istraživanju povijesti emocija treba uzeti u obzir cjelokupan spektar izvora koje su stvorile emocionalne grupe. U konačnici razmatraju se okolnosti i uzroci nastupanja emocionalnih promjena, pri čemu se promiče ideja da se povijest emocija integrira u druge povijesne poddiscipline – socijalnu, političku i intelektualnu povijest.

Kao i svi drugi brojevi, i ovaj donosi ocjene i prikaze domaćih i stranih knjiga i zbornika na samom kraju (436-520).

Pred sam kraj zbornika nalaze se izvještaji o znanstvenim i stručnim skupovima (521-528). Prvi navedeni skup je 44. međunarodni kulturno povijesni simpozij "Mogersdorf," održan od 1.-4. srpnja 2014. u Kőszegu, Mađarska (521-522). Sljedeći izvještaj odnosi se na "Wien. Die Perle des Reiches" Planen für Hitler, Architekturzentrum Wien, održanu u Beču od 19.3.-17.8.2015. (523-525). Zadnji prikazani skup je "Slavonske šume kroz povijest / Forests of Slavonia through history," održan u Slavonskom Brodu, Hrvatska, 1.-2.10.2015. (525-528).

Zbornik završava s tri *In Memoriam*. Prvi je djelo Inge Vilogorac Brčić *Petar Selem* (529-530). Autor drugog, *Dušan Bilandžić, hrvatski Mikojan* (531-533), je Tvrtko Jakovina. Posljednji *In Memoriam* je djelo uredništva, a posvećen je američkoj povjesničarki *Sarah A. Kent (1955.-2015.)* (534-535).

Historijski zbornik izlazi neprekidno već punih 68 godina. Kao i prethodna izdanja, donosi članke kako hrvatskih tako i stranih povjesničara. Uz znanstvene članke donosi pregršt prikaza, ocjena, izvještaja kako s međunarodnih tako i s domaćih skupova. Obuhvaća široko povijesno razdoblje te tako u ovom godištu imamo priloge od ranoga novog vijeka do suvremene povijesti. Zaključno se može reći da je to hvale vrijedan zbornik koji nastavlja svoju veliku povijesnu tradiciju.

Mario Makek

Croatia Christiana periodica. Časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, god. 39, br. 75 (267 str.) – br. 76 (233 str.), Zagreb 2015.

Kako svake, tako je i 2015. godine Institut za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izdao dva nova broja časopisa *Croatia Christiana periodica*. U ovom, 39. godištu, u rubrici *Rasprave i priloge* nalazimo ukupno dvadeset i jedan rad s područja crkvene povijesti.

Broj 75 započinje prilogom na engleskom jeziku autorice Taisiye Belyakove pod naslovom *The role and image of the Holy Land in accounts of medieval female pilgrims* (1-15). Autorica u svojem prilogu raspravlja o doprinosu žena pri formiranju lika kasnoantičkog i srednjovjekovnog Jeruzalema, a najviše je pažnje posvećeno ulozi i slici Jeruzalema u srednjovjekovnim slavenskim hagiografskim tekstovima o ženskim hodočašćima.

O religijskim elementima koji se nalaze u dijelovima isprava obitelji Kosača upućenih Dubrovčanima piše autorica Dijana Korać u svom prilogu *Religijski elementi u ispravama Kosača upućenim Dubrovniku* (17-35). Naročito se ističe sličnost diplomatskih formula koje sadrže religijske elemente između isprava Kosača upućenih Dubrovčanima i latinskih isprava bosansko-humskih vladara i ostalih velmoža.

Diana Sorić u svom radu *Pitanje datuma rođenja hrvatskog humanista i ugarskog primasa Antuna Vrančića* (37-48) na temelju analize Vrančićeve korespondencije, neobjavljene arhivske građe i stručne analize ispravlja pogrešku datuma njegova rođenja. Antun Vrančić, poznati šibenski humanist i crkveni velikodostojnik, nije rođen 29. svibnja, već 30. svibnja 1504.

Sljedeći rad u časopisu autora Jurja Lokmera i File Bekavac-Lokmer donosi katalog zbirke stranih rijetkih knjiga 16. stoljeća koje se nalaze u knjižnici Franjevačkog samostana sv. Petra